

1 Tomáš Raťa: Pochod ultrapravicového združenia Slovenská pospolitosť k Tisoovmu hrobu v Bratislave, 2015, majetok autora

2 Tomáš Raťa: March by the ultra-right association Slovenská pospolitosť to Tiso's grave in Bratislava, 2015, courtesy of the artist

3 Tomáš Raťa: Marián Kotleba s prívržencami a prívrženkami v Kežmarku, 2014, majetok autora

4 Tomáš Raťa: Pochod proti utúrcovom v Bratislave, 2015, majetok autora

5 Tomáš Raťa: Cvičenie militantného združenia Slovenskí branci v Štne, 2015, majetok autora

6 Tomáš Raťa: Protest LSNS proti Dňovému pochodu v Bratislave, 2016, majetok autora

7 Tomáš Raťa: March against refugees in Bratislava, 2015, courtesy of the artist

8 Tomáš Raťa: Protest LSNS proti Dňovému pochodu v Bratislave, 2016, majetok autora

9 Tomáš Raťa: Protest against the appearance of Marián Kotleba in Šarišské Michalany, 2013, courtesy of the artist

10 Tomáš Raťa: Pochod proti fašizmu v Bratislave, 2017, majetok autora

1 Tomáš Raťa: Revitalizácia spoločného východu bytového domu v rómskej osade v Sečovciach, workshop, 2014, majetok autora

2 Tomáš Raťa: Revitalisation of the communal entrance of an apartment house in the Roma settlement at Sečovce, workshop, 2014, courtesy of the artist

3 Tomáš Raťa: Romalovanie veľkoformátového plátna deťmi z rómskej osady v Sečovciach, 2016, majetok autora

4 Tomáš Raťa: Painting of a large-format canvas by children from the Roma settlement in Sečovce, 2016, courtesy of the artist

5 Tomáš Raťa: March against fascism in Bratislava, 2017, courtesy of the artist

6 Tomáš Raťa: Letný maliarsky workshop pre deti v rómskej osade v Sečovciach, 2017, majetok autora

7 Tomáš Raťa: Summer painting workshop for children in the Roma settlement at Sečovce, 2017, courtesy of the artist

8 Tomáš Raťa: Protest proti vystúpeniu Mariána Kotlebu v Šarišských Michalanoch, 2013, majetok autora

9 Tomáš Raťa: Romalovanie veľkoformátového plátna deťmi z rómskej osady v Sečovciach, 2016, majetok autora

10 Tomáš Raťa: Pochod proti fašizmu v Bratislave, 2017, majetok autora

KHB

Kunsthalle Bratislava

OTVORENÉ / OPEN
Pon: 12:00 – 19:00 / Mon: 12 – 7 p.m.
Uto: zatvorené / Tue: closed
Str: 13:00 – 20:00 / Wed: 1 p.m. – 8 p.m.
Štv – Ned: 12:00 – 19:00 / Thu – Sun: 12 – 7 p.m.

Vstup voľný / Free entry

Kunsthalle Bratislava
Nám. SNP 12, 811 06 Bratislava
Slovenská republika / Slovak Republic

www.kunsthallebratislava.sk

Paradox tolerancie / Paradox of Tolerance

Tomáš Raťa: Pochod ultrapravicového hnutia ONR centrum Varšavy, 2017, majetok autora
Tomáš Raťa: March by the ultra-right movement ONR in the centre of Warsaw, 2017, courtesy of the artist

TOMÁŠ RAFA

Kurátorka / Curator: Lenka Kukurová

OTVORENIE / OPENING
15. február 2018 od 18:00 do 20:00 hod.
February 15th 2018 from 6 until 8 p.m.

TRVANIE VÝSTAVY / DURATION:
16. február – 15. apríl 2018
February 16th – April 15th 2018

Paradox tolerancie

“Paradox tolerancie: Bezhraničná tolerancia nevyhnutne vedie k vymiznutiu tolerancie ako takej. Ak zahrieme bezhraničnou toleranciou aj netolerantných, ak nie sme pripravení brániť tolerantnú spoločnosť voči netolerantnej, spolu s tolerantnou spoločnosťou pridáme aj o toleranciu.”

Karl Popper, 1945

Citát rakúsko-britského filozofa Karla Poppera nie je abstraktným historickým prehlásením, ale veľmi konkrétnou odpoveďou na aktuálne politické otázky. Vytvára rámec pre výstavu umelca Tomáša Rafu, ktorý sa vo svojej tvorbe zaoberá práve týmito otázkami. Výstava *Paradox tolerancie* sa dotýka tém nacionalizmu, pravicového extrémizmu a spolužitia s menšinami a reaguje na stav slovenskej a stredoeurópskej reality. Hoci do nedávnej doby prevládala myšlienka, že demokratické sily v spoločnosti automaticky postupom času víťazia, toto presvedčenie sa ukázalo ako mylné. Výstava Tomáša Rafu nadväzuje na poslanstvo Karla Poppera, že boj za slobodnú a otvorenú spoločnosť je neustály a závisí od verejnej angažovanosti. Priestor Kunsthalle LAB, ktorý je prepojený s verejným priestorom, poskytuje dielam možnosť komunikácie so širokým publikom. Výstava nemá len umeleckú, ale aj aktivistickú rovinu a pokúša sa motivovať k občianskej aktivite a prebudeniu z ľahostajnosti.

Tomáš Rafa je umelcom zameriavajúcim sa na aktuálne dianie. Jeho umeleckými nástrojmi sú fotoaparát a kamera. V situáciách, keď sa na niektorom mieste zhromažďujú davy ľudí, Rafa vybavený technikou nasadá do vlaku s cieľom byť pri tom. Je v neustálom pohybe – zaznamenáva, zbiera, archivuje, no i organizuje a publikuje na sieti. Archív jeho kontinuálneho projektu s názvom *Nový nacionalizmus v srdci Európy* (od roku 2009) obsahuje fotografie a videoreportáže demonstrácií, blokad a protestov. Svojím dlhodobým záujmom o jednotlivé témy dosahuje kredibilitu, ktorá je v angažovanom umení dôležitým meradlom. Diela Tomáša Rafu sa dotýkajú politických udalostí, vyvolávajúcích verejnú diskusiu, na ktorej sa autor sám zúčastňuje – ako umelec aj aktivista. Étika zohráva v jeho tvorbe rovnakú úlohu ako estetika.

Tvorba Tomáša Rafu sa vyznačuje dvoma prístupmi – na jednej strane znamená aktuálne udalosti, ktoré vznikajú vo verejnom priestore, a na druhej strane iniciuje udalosti, z ktorých vytvára záznam. Vo svojich videách sa pohybuje na hranici umeleckého a dokumentárneho žánru, jeho štýl nie je „dosť umelecký“, ale ani „dosť dokumentárny“. V zostrihaných záznamoch sú často zdôrazňované emotívne a významom či symbolmi nabité momenty, pri ktorých môže byť narátívna informačná kvalita potlačená. Svoj prístup autor opisuje ako skúmanie kamierou. Na rozdiel od dokumentárneho žánru obsahujú jeho záznamy istú dávku ambivalencie. Videá registrujú náladu okamihu a tvoria akúsi časovú konzervu vyhotrených emócií. V Rafovom umeleckom prístupe možno pozorovať vplyv jeho učiteľa – záujem o aktuálne spoločenské témy súvisí so štúdiom v ateliéri Michala Murina v Banskej Bystrici a práca so symbolmi a organizovanie workshopov je ovplyvnená štúdiom u Grzegorza Kowalského vo Varšave (jeho študentmi boli známe osobnosti ako P. Althamer, A. Żmijewski, J. Rajkowska).

Výstava *Paradox tolerancie* je prehliadkou Rafových diel z troch tematických oblastí. Prvou oblasťou sú videá mapujúce vzostup extrémistických a neofašistických nálad na Slovensku. K tejto téme patrí aj dielo vo forme foto-steny, ktoré vyzýva na zaujatie postoja. Druhú tematickú oblasť výstavy predstavujú záznamy participatívnych aktivít, ktoré autor so spolupracovníkmi realizuje v rómskych osadách na Slovensku od roku 2009. Tretou oblasťou sú videá znázorňujúce situáciu vo svete – či už konflikt na Ukrajine, alebo nárast pravicového extrémizmu v Poľsku. Výber z rozsiahleho umelcovho archívu ilustruje šírku záberu Rafových aktivít a časozberný prístup. Videá zasadené do socio-politického kontextu sú výpovedami svojej doby, sú zaznamenanou vizuálnou pamäťou. Diela však nie sú prezentované len v galériách, ale aj na webe, kde majú milióny zhliadnutí (https://www.youtube.com/user/RafaVideoart).

Vo videách zo Slovenska ilustruje Rafa nástup fašistických a rasistických nálad, čo prenikajú do verejného priestoru, a v podobe extrémne pravicovej LSNS dokonca do parlamentu. Tieto nálady nie sú novou skutočnosťou, ale stále latentne prítomným fenoménom v prostredí, v ktorom sa rasistické postoje dlhodobo tolerovali. Bratislavská demonstrácia proti islamizácii z júna roku 2015, na ktorej sa zišlo približne päťtisíc ľudí, bola jasným poslanstvom o rozšírení a mainstreamizácii rasizmu. Pochodu a zhromaždenia sa zúčastnili sympatizanti krajnej pravice vrátane neonacistov, futbaloví hooligans zo Slovenska aj Česka, no po ich boku

i nemálo bežných občanov. Rafove video zaznamenáva kľúčové momenty – agresívne potýčky aj rasistické vyhlásenia. Boj o podobu verejného priestoru a verejnej mieny vyvolal mobilizáciu a situácia sa na bratislavskej demonstrácii „proti diktátu Bruselu“ v roku 2016 obrátila. Pravicoví extrémisti boli niekoľkokrát prečíslení počtom svojich odporcov, čo prinieslo pocit krehkej rovnováhy. Okrem demonstrácií krajnej pravice a proti-demonstrácií ukazuje Rafa aj činnosť militantne orientovaného zoskupenia Slovenskí branci. Toto video je na výstave po prvý raz prezentované verejne.

Záznamy z ukrajinského Majdanu a neskoršie z ozbrojeného konfliktu na východnej Ukrajine z roku 2014 dokazujú kvality Rafovej dokumentárnej práce. Keďže nepracuje pre agentúry, často sa dostane aj na miesta a do situácií, ktoré bežné médiá nezachytili. Na Ukrajine mu to umožnilo zobrazenie oboch strán konfliktu. Rafa pravidelne dokumentuje aj verejn é dianie v Poľsku, kde žije a kde v súčasnosti dochádza k stále väčšiemu okliešťovaniu občianskych práv. Situáciu v Poľsku zachytáva šokujúce video z pochodu neofašistov ulicami Varšavy z roku 2017.

Vystavená je aj séria videí, ktorá predstavuje Rafovú kontinuálnu prácu v rómskych osadách. Život v nich sa vyznačuje zúfalým nedostatkom možností zapojenia sa do bežného života. Rómske osady, v ktorých žije viac ako 10 % rómskej populácie na Slovensku, nereprezentujú rómsku menšinu ako celok, ale ukazujú problém extrémnej chudoby ako následku nesystémových riešení. Do rómskych osád priviedol umelca záujem o ľudí v neľahkých životných situáciách. Jeho práca v osadách sa začala ako reakcia na vybudovanie segregáčného múru v Michalovciach v roku 2009. Múr postavili na oddelenie osady od majoritného obyvateľstva a na zamaskovanie skutočného účelu ho nazvali „športovým“. V tomto právnom vákuu bolo na Slovensku možné vztyčiť najväčší počet segregáčnych múrov v strednej Európe. Umelec múr spolu s dobrovoľníkmi z osady pestro pomaloval a tým naň upozornil. Akciu Rafa zopakoval počas nasledujúcich rokov na rozličných segregáčnych múroch.

Autor sa do rómskych osád vracia opakovane, v posledných rokoch najmä do Sečoviec na východnom Slovensku, kde si s miestnymi obyvateľmi vybuďoval vzájomnú dôveru. V roku 2014 sa spoločne rozhodli pre vymaľovanie vchodového priestoru obytného domu. Prenieslo to pozornosť z témy segregácie na tému nefunkčnej administratívy. Rafa zaangažoval dobrovoľníkov a murárskych učňov z osady a schodisko vymaľovali dúhovými farbami. Umelecká intervencia tam presiahla zo symbolickej roviny do roviny priamej pomoci. V ostatných troch rokoch organizoval umelec spoločne so združením Art Aktivista v osade sériu umeleckých workshopov. Zúčastňujú sa ich najmä deti, ale postupne aj starší obyvatelia. Okrem maľovania na obrovské plátno pracujú účastníci a účastníčky aj so základnými geometrickými tvarmi. Výsledok je vždy spontánny. V zmysle Rafovho bývalého pedagóga Grzegorza Kowalského je hlavnou náplňou workshopu proces neverbálnej komunikácie prostredníctvom vizuálnych a pohybových symbolov. Dôraz sa pritom kladie na zaujatie postoja. Workshopy v rómskych osadách majú pre tam žijúce obyvateľstvo emancipačný charakter. Počas niekoľkých dní dosiahnu spoločným úsilím veľké umelecké výsledky.

Na problémy súčasnej spoločnosti, ktorým sa venuje tvorba Tomáša Rafu, neexistujú jednoduché odpovede. Umenie tam zohráva rolu zrkadla spoločenských nálad, reakcia je úlohou publika. Vývoj vo svete dokazuje, že v stave spoločenskej apatie väčšina nevíťazí automaticky humanizmus, ale netolerancia k slobode a rôznorodosti. Dôležité je preto zaujať aktívny prístup a postaviť sa nespravodlivosti, či už v rovine informovania, zapojenia sa do diskusie, alebo v rovine priamej intervencie.

Paradox of Tolerance

„Paradox of tolerance: Unlimited tolerance must lead to the disappearance of tolerance. If we extend unlimited tolerance even to those who are intolerant, if we are not prepared to defend a tolerant society against the onslaught of the intolerant, then the tolerant will be destroyed, and tolerance with them.“

Karl Popper, 1945

The above quotation from the Austrian-British philosopher Karl Popper is not an abstract or purely historical declaration, rather it is a highly specific answer to present-day political questions. It creates a framework for this exhibition by Tomáš Rafa, who is concerned with precisely these questions in his art. *Paradox of Tolerance* touches on the themes of nationalism, right-wing extremism and coexistence with minorities, and responds to the contemporary reality of Slovakia and Central Europe. Until recently there was a prevalent idea that the democratic forces in society would triumph automatically with the passage of time, but this has proved to be an erroneous conviction. Tomáš Rafa’s exhibition associates itself with Karl Popper’s warning that the struggle for a free and open society is never-ending and depends on public involvement. The Kunsthalle LAB space, which is connected with a public space, offers Rafa’s works an opportunity to communicate with the broad public. The exhibition has not only an artistic but also an activist purpose, and it seeks to motivate people to civic activity and to rouse them from indifference.

Tomáš Rafa is an artist who focusses on current affairs. His artistic tools are a camera and photographic equipment. In situations where crowds of people are gathering in some particular place, Rafa with his technical requisites boards a train, determined to be present. He lives in constant movement: recording, collecting, archiving, he also organises and publishes on the web. His archive entitled *New Nationalism in the Heart of Europe* (a continuing project since 2009) contains photographs and video reportage of demonstrations, blockades and protests. With his long-term interest in the individual themes, he is achieving the credibility that is important in politically engaged art. Tomáš Rafa’s works touch on political events, evoking public discussion in which the author himself participates, both as artist and activist. Ethics in his work play as great a part as aesthetics.

Tomáš Rafa’s work is marked by two approaches: on the one hand he records current events which occur in public space, on the other hand he initiates events of which he creates a record. In his videos he moves on the borderline of the artistic and documentary genres; his style is neither “quite artistic” or “quite documentary”. When cutting his materials he often emphasises the emotive moments charged with meaning or symbols, consequently the informative narrative quality may be secondary. Rafa describes his approach as an exploration with camera. In contrast to the documentary genre, his recordings contain a certain measure of ambivalence. Videos register the moods of a moment and create a kind of preservation-in-time of charged emotions. In Rafa’s artistic approach one can observe the influence of his teachers: interest in current social themes is associated with his studies in Michal Murin’s studio in Banská Bystrica; the influence of Grzegorz Kowalski’s studio in Warsaw is evident in Rafa’s work with symbols and his organisation of workshops (Kowalski’s students include such well-known artists as, for example, P. Althamer, A. Żmijewski, and J. Rajkowska).

Paradox of Tolerance is a survey of Rafa’s works in three thematic fields. The first field is videos mapping the rise of extremist and neo-fascist moods in Slovakia. Also related to this theme is his photo-wall, where he challenges the viewer to take a stand. A second thematic field comprises recordings of participative activities, which the artist and his co-workers have been organising in Roma settlements in Slovakia since 2009. The third field is videos which depict the situation in the world, whether it be the conflict in the Ukraine or the growth of right-wing extremism in Poland. A selection from his extensive archive shows the broad scope of Rafa’s activities and his time-cumulative approach. The videos set in a socio-political context are statements about their time; they are recorded visual memory. These works are presented not only in galleries but also on the web, where they have millions of viewings (https://www.youtube.com/user/RafaVideoart).

In videos from Slovakia Rafa illustrates the growth of fascist and racist moods, which are penetrating public space and, in the form of the LSNS (a far-right party which received 8% of the votes in the Slovak general election of 2016), even making their way into parliament. These moods are no new phenomenon: at all times they have been latently presence in a milieu where racist attitudes have long been toler-

ated. The demonstration against Islamisation in Bratislava in June 2015, which was attended by about 5,000 people, was a clear message about the diffusion and mainstreaming of racism. While far-right sympathisers, including neo-Nazis, and football hooligans from Slovakia and the Czech Republic took part in the gathering and march, there were quite a few ordinary citizens alongside them. Rafa’s video captures key moments: aggressive confrontations and racist utterances. The struggle for the form of the public space and public opinion provoked a mobilisation, and the balance of forces was reversed at the demonstration “against Brussels dictatorship” in 2016, again in Bratislava. There the right-wing extremists were several times outnumbered by their opponents, which produced a feeling of fragile equilibrium. Apart from the far-right demonstration and the counter-demonstration, Rafa also shows the activity of the militantly-inclined group Slovenskí branci (The Slovak Recruits). This video is presented for the first time at the exhibition.

The recordings from Maidan in the Ukraine, and later from the armed conflict in eastern Ukraine in 2014, show the qualities of Rafa’s documentary work. Given that he is not working for the news agencies, often he finds his way to places and situations which are not covered by the ordinary media. This enabled him to depict both sides of the conflict in the Ukraine. Rafa also regularly documents public activities in Poland, where he lives, and where currently there is an ever-increasing restriction of citizens’ rights. The situation in Poland is captured by a shocking video from the neo-fascists’ march through the streets of Warsaw in 2017.

Also on exhibition is a series of videos documenting Rafa’s continual work in the Roma settlements. Life there is marked by a desperate lack of opportunities to get involved in ordinary life. The Roma settlements, where more than 10% of the Roma population of Slovakia live, do not represent the Roma minority as a whole, but they show a problem of extreme poverty as a consequence of non-systematic solutions. The artist came to the Roma settlements because of his interest in people in difficult life situations. His work in the villages began as a response to the building of a segregating wall in Michalovce in 2009. The wall was built for the purpose of separating the settlement from the majority population, and to mask its true object it was called “a sports wall”. This legal vacuum made it possible for the greatest number of segregating walls in Central Europe to be erected in Slovakia. Together with volunteers from the village, the artist painted the wall in many colours, thereby making it a focus of attention. Rafa repeated this action during subsequent years on various segregating walls.

The artist has returned several times to the Roma settlements, in recent years mainly to Sečovce in Eastern Slovakia, where he has built up mutual trust with the local inhabitants. In 2014 he and they together decided to paint the entry space of an apartment block. This redirected attention from the theme of segregation to the theme of non-functioning administration. Rafa engaged volunteers and bricklayers’ apprentices from the village, who painted the stairway in rainbow colours. Artistic intervention here crossed over from the symbolic plane to that of direct aid. During the following three years the artist, together with the Art Activist association, organised a series of art workshops in the village. Those who participate are mainly children, but gradually older inhabitants also have become involved. Apart from painting on an enormous canvas, participants of both sexes also work with basic geometrical shapes. The result is always spontaneous. As conceived by Rafa’s former teacher Grzegorz Kowalski, the main content of the workshop is a process of non-verbal communication by means of visual symbols and movements. Emphasis is always placed on taking a stand. For the population living there, the workshops in Roma settlements have an emancipatory character. Over a few days considerable artistic results are achieved by a common effort.

There are no simple answers to those problems of contemporary society which Tomáš Rafa addresses. Art here plays the role of a mirror of social moods; the response is up to the public. Developments in the world show that where the majority is socially apathetic there will be no automatic victory of humanism: intolerance of freedom and diversity may triumph instead. It is important, therefore, to take an active approach and stand up to injustice, whether in terms of spreading information, involving oneself in discussion, or direct intervention.

Preklad / Translation: John Minahane